

Natuur.focus

Afgiftekantoor
Antwerpen X
P209602

Toelating – gesloten verpakking

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11,
2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT OVER NATUURSTUDIE & -BEHEER – SEPTEMBER 2009 – JAARGANG 8 – NUMMER 3
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

**Stikstof en fosfor in
heischrale graslanden**

**Voortplanting bij
Kleine zonnedauw**

**Natuurdoelen Europese
habitats en soorten**

Natuurdoelen voor Europese habitats en soorten

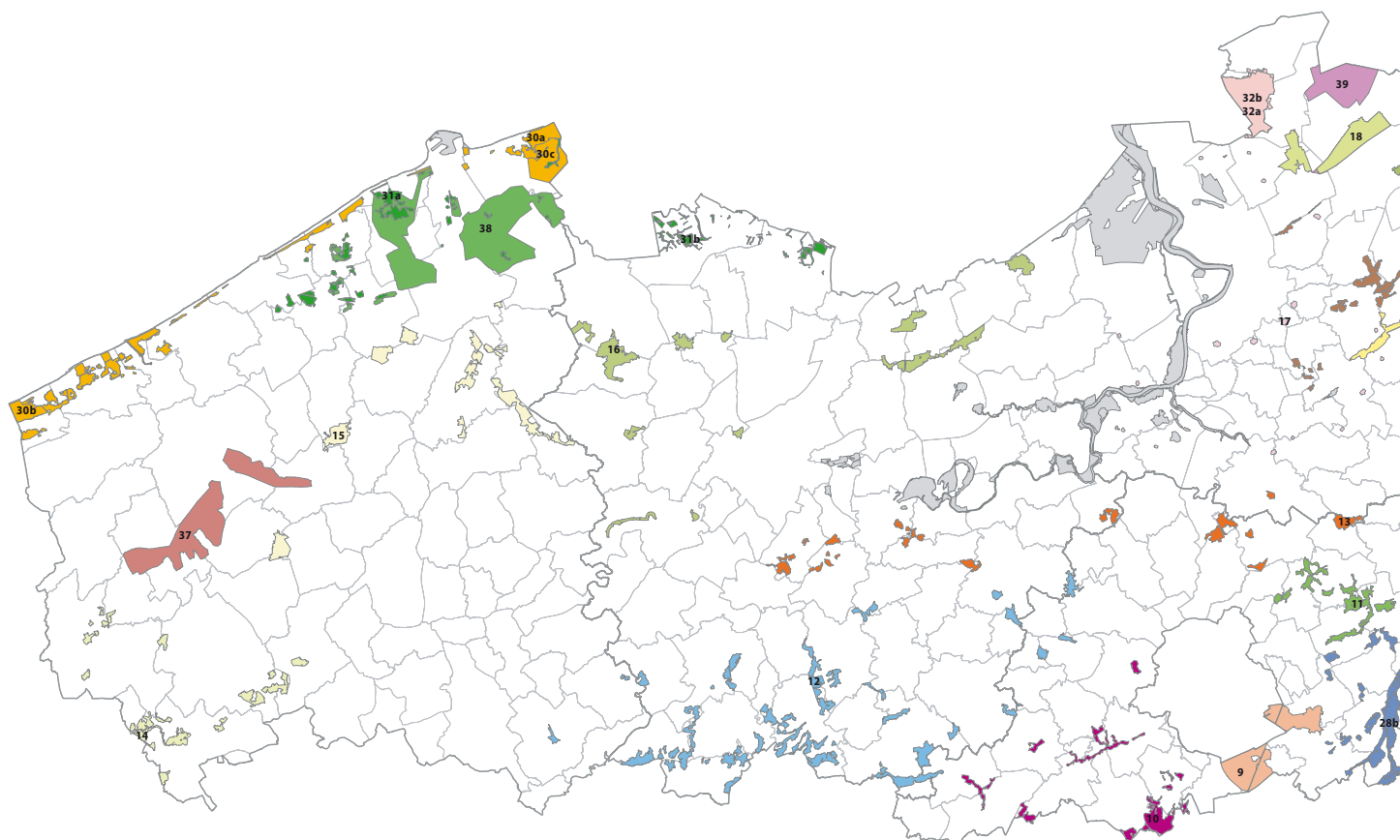
Een tussentijdse evaluatie
van het inspraakproces

Jos Gysels & Benno Geertsma

Dit najaar buigen wetenschappers en beleidsmakers zich overal in Vlaanderen over de ontwerptafel om de instandhoudingsdoelstellingen voor de Habitatrichtlijngebieden vorm te geven. Die doelen kaderen in een ruimer proces, dat moet uitmonden in concrete maatregelen en ingrepen om Europees bedreigde natuur duurzaam in stand te houden. Succes bij zo'n omvangrijke planningsprocessen is slechts mogelijk mits een stevig draagvlak bij alle betrokkenen. Deze bijdrage schetst hoe door gestructureerde inspraak, overleg en communicatie gebouwd wordt aan het maatschappelijk draagvlak voor de nodige ingrepen.

In de gewestelijke natuurdoelen voor de Otter speelt de Grensmaas een sleutelrol als verbindingsgebied tussen de Waalse en Nederlandse populaties (foto: Rudi Willocx)

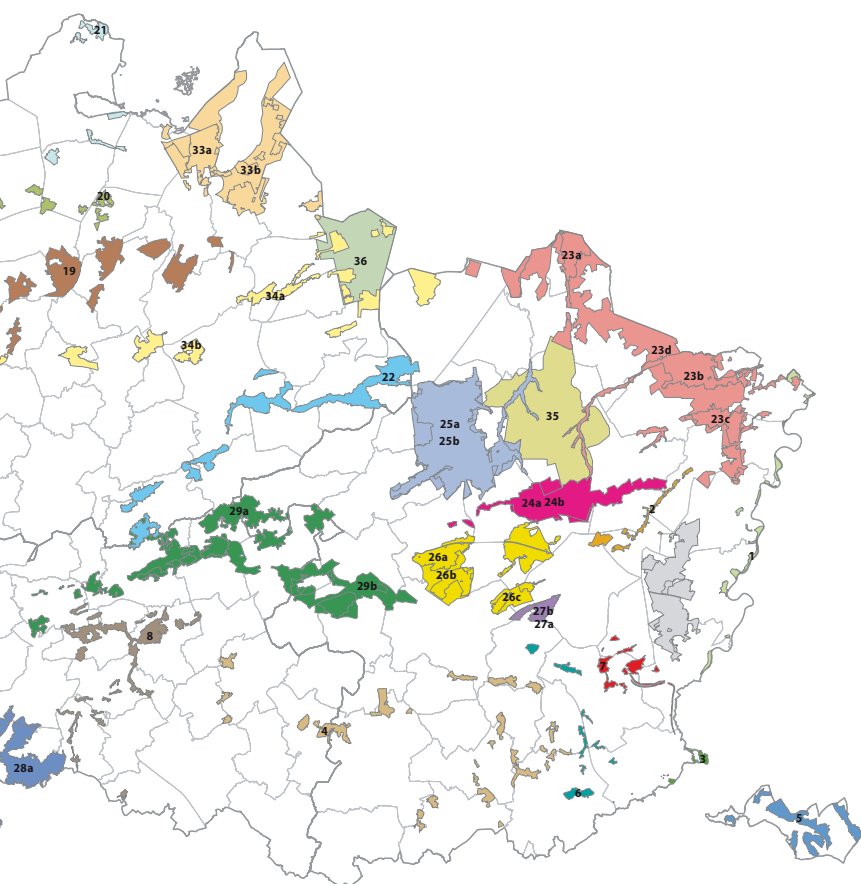

1 SBZ-H Uiterwaarden langs de Limburgse Maas en Vijverbroek 2 SBZ-H Bosbeekvallei en aangrenzende bos- en heidegebieden te As-Opglabbeek-Maaseik 3 SBZ-H Plateau van Caestert met hellingbossen en mergelgrotten 4 SBZ-H Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw 5 SBZ-H Voerstreek 6 SBZ-H Jekervallei en bovenloop van de Demervallei 7 SBZ-H Overgang Kempen-Haspengouw 8 SBZ-H Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen 9 SBZ-H Zoniënwoud 10 SBZ-H Hallerbos en nabije boscomplexen met brongebieden en heiden 11 SBZ-H Valleigebied tussen Melsbroek, Kampenhout, Kortenberg en Veltem 12 SBZ-H Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen 13 SBZ-H Bossen van het zuidoosten van de Zandleemstreek 14 SBZ-H Westvlaams Heuvelland 15 SBZ-H Bossen, heiden en valleigebieden van zandig Vlaanderen: westelijk deel 16 SBZ-H Bossen en heiden van zandig Vlaanderen: oostelijk deel 17 SBZ-H Historische fortengordels van Antwerpen als vleermuisenhabitat 18 SBZ-H Klein en Groot Schietveld 19 SBZ-H Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen 20 SBZ-H Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats	21 SBZ-H Heesbossen, Vallei van Marke en Merkske en Ringven met valleigroonden langs de Heerlese Loop 22 SBZ-H Bovenloop van de Grote Nete met Zammelsbroek, Langdonken en Goor 23a SBZ-H Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen 23b SBZ-H Abeek met aangrenzende moerasgebieden 23c SBZ-H Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven 23d SBZ-V Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Stampoierbroek en Mariahof 24a SBZ-H Mangelbeek en heide- en veengebieden tussen Houthalen en Gruitrode 24b SBZ-V Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer 25a SBZ-H Valleien- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en veengebieden 25b SBZ-V Militair domein en de vallei van de Zwarte Beek 26a SBZ-H Valleien van de Laambeek, Zonderikbeek, Slangebeek en Roosterbeek met vijvergebieden en heiden 26b SBZ-V Het Vijvercomplex van Midden Limburg 26c SBZ-V Bokrijk en omgeving 27a SBZ-H De Maten 27b SBZ-V De Maten 28a SBZ-H Valleien van de Dijle, Laan en IJse met aangrenzende bos- en moerasgebieden 28b SBZ-V De Dijlevallei 29a SBZ-H Demervallei 29b SBZ-V De Demervallei 30a SBZ-H Duingebieden inclusief IJzermondung en Zwin

Figuur 1. Overzicht van de speciale beschermingszones (SBZ) waarvoor tegen eind 2010 lokale instandhoudingsdoelstellingen opgemaakt worden

Tegen december 2010 moet Vlaanderen in het kader van de Europese Habitatrichtlijn instandhoudingsdoelstellingen (IHD, hier verder 'natuurdoelen' genoemd) opstellen voor de speciale beschermingszones (beter gekend als Habitatrichtlijngebieden, afgekort: SBZ-H). De natuurdoelen zijn gericht op het bereiken van 'een gunstige staat van instandhouding' voor de Europees bedreigde soorten en habitats. Het opstellen van de IHDs is, net zoals het afbakenen van de SBZ-Hs destijds, in eerste instantie een wetenschappelijke oefening op basis van objectieve criteria. Dat neemt niet weg dat er keuzen moeten gemaakt worden, dat er moet gecommuniceerd worden, dat er inspraak nodig is en dat – gelet

op de gevolgen voor landgebruikers - draagvlak belangrijk is. Niet alleen een draagvlak voor de natuurdoelen zelf, maar vooral voor de ingrepen en maatregelen die nodig zijn om de doelen te realiseren. Vergelijkbare processen, zoals de Groene Hoofdstructuur (GHS) of de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) in de jaren '90, zijn net in deze fase spaak gelopen, door fouten in de communicatie en de inspraak en nog meer met het maatschappelijk draagvlak. De vraag is of uit deze vroegere processen lessen getrokken werden en of het huidig inspraakproces voor de IHDs kan leiden tot het gewenste draagvlak. Inspraak leidt immers niet automatisch tot draagvlak. Deze – bescheiden en voorlopige

- 30b SBZ-V Westkust
- 30c SBZ-V Het Zwin
- 31a SBZ-H Polders
- 31b SBZ-V Krekengebied
- 32a SBZ-H Kalmthoutse Heide
- 32b SBZ-V Kalmthoutse Heide
- 33a SBZ-H Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout
- 33b SBZ-V Arendonk, Merksplas, Oud-Turnhout, Ravels en Turnhout
- 34a SBZ-H Vallei van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en hei
- 34b SBZ-V De Zegge
- 35 SBZ-V Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode en Peer
- 36 SBZ-V De Ronde Put
- 37 SBZ-V IJzervallei
- 38 SBZ-V Poldercomplex
- 39 SBZ-V De Maatjes, Wuustwezelheide en Groot Schietveld
- Voor deze SBZ's werden reeds IHD opgemaakt:
- SBZ-H's = Mechelse heide en vallei van de Ziepbeek, Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent
- SBZ-V's = Mechelse heide en de Vallei van de Ziepbeek, De Kuifeend en de Blokkersdijk, Durme en de middenloop van de Schelde, Schorren en polders van de Beneden-Schelde, Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist

– evaluatie van het inspraakproces, de communicatie, het overleg en de besluitvorming, kan daar nog geen antwoord op bieden. Maar rechtstreeks of onrechtstreeks kan zo'n tussentijdse reflectie mogelijk wel een bijdrage leveren aan het inspraakproces.

Het proces

Habitatrichtlijn

Uiterlijk zes jaar na de aanvaarding door de Europese Commissie van de speciale beschermingszones van de Habitatrichtlijn moeten er instandhoudingsdoelstellingen opgesteld worden. Meer precies heeft artikel 4.4 van de Habitatrichtlijn het over 'het vast-

leggen van de prioriteiten gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat van bijlage I of van een soort van bijlage II alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging.' Hoewel de Habitatrichtlijn dateert van 1992, werd ze door Vlaanderen pas in juli 2002 correct omgezet door een aanpassing van het Natuurdecreet (Wijzigingsdecreet, art. 36bis en 36ter). In december 2004 keurde de Europese Commissie de Habitatrichtlijngebieden die Vlaanderen voorstelde uiteindelijk goed (SBZ-H in *Figuur 1*). Na deze goedkeuring was Vlaanderen terug aan zet, maar het duurde (opnieuw) enkele jaren vooraleer verdere concrete stappen gezet werden.

Overleggroep

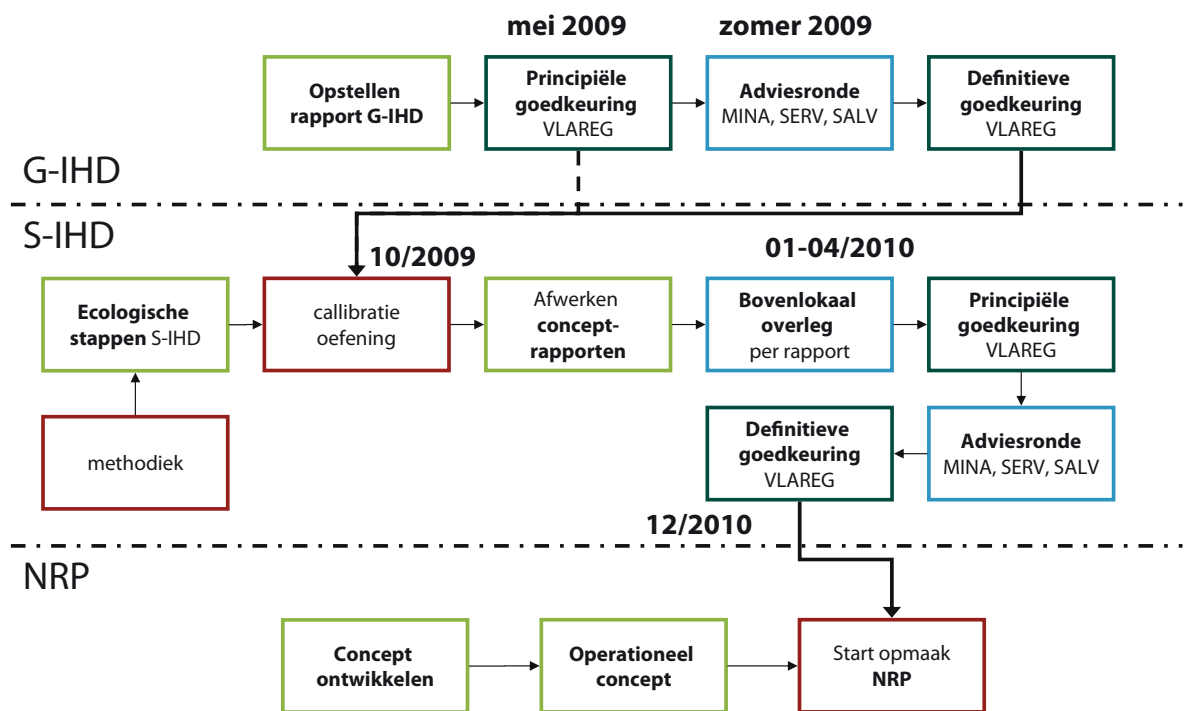
Op 12 maart 2008 werd een delegatie van landbouworganisaties, werkgevers, natuurverenigingen en boseigenaars uitgenodigd op het kabinet van de Minister van Leefmilieu Hilde Crevits. Ruim een jaar en vele vergaderingen later kreeg deze overleggroep een formeel statuut in het besluit van 3 april 2009 (artikel 3 van het IHD-besluit). De eerste officiële bijeenkomst ging door op 22 april 2009. In de overleggroep zetelen naast vertegenwoordigers van de minister, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) ook een handvol organisaties uit het maatschappelijk middenveld. De sector natuur is vertegenwoordigd door Natuurpunt (drie leden), de landbouwsector door de Boerenbond (twee) en het Algemeen Boerensyndicaat (een), het buitengebied door de Hubertus Vereniging Vlaanderen (een), Landelijk Vlaanderen (een) en de Vlaamse Hoge Bosraad (een), en de werkgevers door Voka (twee) en Unizo (een). Het is duidelijk dat het beleid er bewust voor gekozen heeft om een groot aantal belanghebbenden, zowel overheden als organisaties, vroeg in het proces te betrekken. De Vlaamse overleggroep is dan ook breed samengesteld. Het nog bestaande Forum Natuur en Landbouw, opgericht in nasleep van de discussie rond het Vlaams Ecologisch Netwerk, werd in hetzelfde besluit formeel afgeschaft (artikel 14).

Communicatieplan

Een belangrijke eerste stap was het ondertekenen van een gezamenlijke intentieverklaring 'inzake het overlegproces bij de uitvoering van het gebiedsgericht aspect van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn'. Hierin staat in algemene termen dat de verschillende partners 'het overlegproces zullen ondersteunen' op basis van 'vertrouwen, dialoog en samenwerking vanuit gelijkwaardigheid', maar zonder dat de partners 'het eens moeten zijn over de inhoud van de doelstellingen'. Het belangrijkste engagement is echter het informeren van de eigen achterban: 'De maatschappelijke partners streven naar een objectieve vertaalslag naar hun leden, met behoud van de wetenschappelijke correctheid'. De overheid ziet daarop toe en stelt financiële middelen ter beschikking. Alle organisaties hebben per groep een communicatieplan ingediend en goedgekeurd gekregen. In eerste instantie tot november 2009. De communicatiemedewerkers van de organisaties en het ANB vormen samen de werkgroep capaciteitsopbouw. Terwijl de Vlaamse stuurgroep zich vooral buigt over strategische kwesties, is de werkgroep capaciteitsopbouw in hoofdzaak operationeel bezig.

Aanpak

Vroeg in het proces zijn, grotendeels in consensus tussen de part-

Figuur 2. Schematische voorstelling van het proces voor de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen

ners, enkele belangrijke keuzes gemaakt over de te volgen procedure. Een eerste keuze betrof de opsplitsing tussen gewestelijke doelstellingen (G-IHDs) en doelstellingen voor de afzonderlijke Habitatrichtlijngebieden (S-IHDs). De G-IHDs zouden eerst worden opgesteld en het kader vormen voor de afzonderlijke S-IHDs. Na het opstellen van de S-IHDs is er dan nog een evaluatie voorzien van de oorspronkelijke G-IHDs. In het overleg over de G-IHDs is gekozen voor een getrapte aanpak: eerst is een akkoord bereikt over de methodiek, nadien over de inhoud. **Figuur 2** schetst het volledige verloop van het proces.

Een andere keuze was het vastleggen van de afspraken rond de procedure in enerzijds een besluit van de regering (IHD-besluit en aanvullende artikels in het G-IHD-besluit) en anderzijds een intentieverklaring van alle partijen in het overleg. Verder werd nog beslist om de rapporten te laten nalezen door een wetenschappelijke toetsingscommissie.

Geen van al die opties was strikt gezien nodig voor een correcte uitvoering van de Europese verplichtingen. Ze hebben evenmin het proces vereenvoudigd, en waren vooral ingegeven door het streven naar draagvlak bij alle betrokkenen.

Toetsing

Op 31 oktober 2008 stelde het INBO zijn rapport voor over de methode voor de opmaak van G-IHDs. Er was ook al een ontwerpversie van het G-IHD-document. Deze documenten zijn op 1 december 2008 tegen het licht gehouden door de genoemde toetsingscommissie, bestaande uit professoren van de verschillende Vlaamse universiteiten, onder voorzitterschap van Em. Prof. Rudi Verheyen. De voornaamste conclusie van hun toetsingsnota was dat het rapport over de G-IHDs 'beantwoordt aan de vraag van de EU, aan de doelstellingen en is bruikbaar op niveau van het Vlaams beleid'. Maar ook dat 'de gewestelijke instandhou-

dingsdoelstellingen die volgen uit het proces eerder *conservatief* van aard zijn ('de lat ligt niet hoog'). Het resultaat is een eerder minimale inschatting van de voorwaarden die nodig zijn om tot een duurzaam behoud van habitats en soorten in Vlaanderen te komen. Globaal gezien konden de verschillende partijen in het overleg leven met de conclusies van de toetsingscommissie. Wel werd hiermee het debat geopend over het omgaan met onzekerheden (met een moeilijk woord: 'stochasticiteit'), over het belang van permanente monitoring van de resultaten (lees: de gunstige staat van instandhouding) en over de spanning tussen flexibiliteit, de mogelijkheid om doelstellingen en maatregelen bij te sturen, en stabiliteit, door sommigen essentieel geacht voor de rechtszekerheid.

Besluitvorming

De overleggroep heeft zich in twee stappen uitgesproken over achtereenvolgens de methodiek (na kennis genomen te hebben van het rapport van de toetsingscommissie) en over de inhoud. Om de start niet te missen en iedereen mee aan boord te houden, is de aanvankelijk vooropgestelde timing enkele malen verlaat. Uiteindelijk bereikte de overleggroep op 30 april 2009 overeenstemming over het voorstel van de G-IHDs, zodat het G-IHD-besluit op 29 mei 2009 nog op de valreep door de vorige regering principiële kon worden vastgesteld. Het ontwerp is vervolgens, samen met het integrale 670 pagina's dikke G-IHD-rapport, overgemaakt aan de strategische adviesraden (MINA-raad, SERV, Landbouw en Visserij) voor advies met 30 september 2009 als einddatum. Parallel hiermee startte het ANB met de voorbereidingen voor de opmaak van S-IHD-rapporten (**Figuur 1**).

Lokaal overleg

Over het vervolg van het proces kan nog weinig met zekerheid

gezegd worden. De organisatie van het overlegproces per Habitatrichtlijngebied ligt nog niet helemaal vast. Er is afgestapt van de oprichting van formele overlegorganen (het aanvankelijk geplande BOLOV of Boven Lokaal Overleg) en gekozen voor een meer procesmatige benadering met infomomenten, lokale toetsing, reactienota van het ANB, eindrapport door de gewestelijke overleggroep en terugkoppeling. De overleggroep krijgt dus een belangrijke rol in het bereiken van een consensus. Ze zal ook mee toezien op de verdeling van de doelstellingen die vastgelegd zijn op het niveau Vlaanderen (G-IHDs) over de afzonderlijke Habitatrichtlijngebieden (S-IHDs). Naast deze zogenaamde calibratie is in het G-IHD-besluit ook nog een bijkomende evaluatie en eventuele bijsturing voorzien van de G-IHDs (artikel 3 van het G-IHD-besluit) na de uiteindelijke vaststelling van de afzonderlijke S-IHDs. De S-IHDs worden ook nog geadviseerd door de strategische adviesraden (art. 12 van het IHD-besluit).

In de marge

De reeds vastgestelde S-IHDs, zoals die opgesteld in het kader van het Sigmaplan, van het natuurrichtplan voor de Mechelse heide en Ziepbeek of van de nieuwe SBZ Zeebrugge-Heist (*Figuur 1*), zullen niet worden herzien (art. 13 van het IHD-besluit). Sommige van die S-IHDs waren zelf al het resultaat van een uitgebreid overlegproces.

Er is in het IHD-proces geen brede publieke consultatieronde voorzien. In de uitvoeringsfase is wel een openbaar onderzoek voorzien. Door een aanpassing van het Natuurdecreet op 3 april 2009 is het instrument van het natuurrichtplan vereenvoudigd zodat het kan ingezet worden voor het realiseren van de IHDs. In het natuurrichtplan worden de maatregelen per gebied aangegeven. Er is tevens een timing voorzien: binnen vijf jaar na vaststellen van de S-IHDs moeten voor alle Habitatrichtlijngebieden natuurrichtplannen zijn opgemaakt. Voor de maatregelen zelf zal in eerste instantie gebruik gemaakt worden van bestaande instrumenten (aankoopbeleid, bosbeheerplannen, beheerovereenkomsten met landbouwers, enz.).

Tenslotte kwam bij de bespreking van de G-IHDs regelmatig de kwestie van de 'passende beoordeling' op de proppen. In een passende beoordeling wordt nagegaan wat de gevolgen zijn van projecten en plannen op de habitats en soorten van de Habitatrichtlijn. Het ANB heeft de opdracht gekregen om rond de passende beoordeling een meer transparante en rechtszekere procedure uit te werken.

De evaluatie

Vereisten

In de toelichtende nota bij het G-IHD-besluit wordt van het IHD-proces verwacht dat 'deze processen wetenschappelijk onderbouwd zijn, ze moeten duidelijk, transparant en participatief zijn, ze moeten efficiënt zijn en ze moeten leiden tot resultaten die conform zijn aan de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.' In welke mate is aan die vereisten (reeds) voldaan?

Het opstellen van objectieve criteria voor een wetenschappelijk onderbouwing was geen eenvoudige opdracht. Maar het originele werk dat door het INBO is verricht, leverde – in de woorden van de toetsingscommissie – 'een document op dat optimaal gebruik maakt van beschikbare gegevens en expertise beschikbaar in Vlaanderen (optimaal in de betekenis: van 'naar omstandigheden het beste'). Globaal zijn de basisgegevens zeer bruikbaar en betrouwbaar'. Maar tegelijk klonk er ook kritiek: zowel de overleggroep als de toetsingscommissie hebben herhaaldelijk aange-

drongen op meer transparantie, zowel over de methode als over de gebruikte gegevens. Ook voor de wetenschappers was dit een oefening in communicatie (met niet-wetenschappers) waar ze niet zoveel ervaring mee hebben.

Duidelijkheid en transparantie zijn cruciaal voor de rechtszekerheid en het onderlinge vertrouwen in een overlegproces. De verankering van de afspraken in besluiten (en zelfs decreetwijzigingen) kan daartoe bijdragen.

Het participatief karakter van het proces lijkt min of meer gewaarborgd, tenminste toch voor die groepen die al vroeg en intensief in het proces betrokken werden. Voor de anderen (lokale besturen, recreatiesector, omwonenden, ...), die pas in het lokale overleg rond de S-IHDs of in de strategisch adviesraden, of zelfs helemaal niet aan bod komen, is dat niet zo zeker. Daarnaast is voor de participatie een goede communicatie uiterst belangrijk. De materiële mogelijkheden voor communicatie zijn aanwezig bij de partners. In de werkgroep capaciteitsopbouw werken de Vlaamse overheid (ANB) en de betrokken organisaties samen. Tenslotte is ook de betrokkenheid van de strategische adviesraden geregeld – altijd een heikel punt bij inspraakprocessen waarvoor los van de adviesraden een ad hoc overleggroep wordt opgericht.

Knelpunten

De consensus en de goede verstandhouding tussen de partners in het IHD-proces kunnen niet verbergen dat er ook knelpunten zijn.

De natuur- en landbouwsector verschilden van mening over het al dan niet opstellen van (afzonderlijke) S-IHDs voor de Vogelrichtlijngebieden (SBZ-V). Volgens Natuurpunt moet dit gelijktijdig gebeuren als er een overlap is met een habitatrichtlijngebied (SBZ-H). Bovendien zouden er S-IHDs gemaakt en goedgekeurd

De natuurdoelen voor de uiterst zeldzame Groenknolorchis beogen de uitbreiding van geschikt habitat in Vlaanderen, ondermeer door gericht beheer in de kustduinen en in de Vlaams-Brabantse kalkmoerassen (foto: Vilda/Yves Adams)

moeten worden voor alle SBZ-V's waarvoor ruimtelijke uitvoeringsplannen worden opgesteld. Aanleiding was de betwiste herbevestiging als agrarisch gebied van een SBZ-V in Mol-Postel. Uiteindelijk is een compromisformulering gezocht en gevonden, die als volgt opgenomen werd in de intentieverklaring (punt 18): 'enkel natuurdoelen voor overlappende SBZ-V als er een consensus is.' Een hiermee verwante discussie ging over het nemen van natuurbehoudmaatregelen buiten de SBZ-Hs. Uiteindelijk is ook deze kwestie voorlopig beslecht in de intentieverklaring (punt 23): 'uitvoering van de IHD gebeurt hoofdzakelijk binnen de SBZ.' En nadien - in een licht aangepaste versie - ook opgenomen in het G-IHD-besluit.

Onlangs deze meningsverschillen waren het in de eerste plaats niet de sectoren natuur en landbouw die lijnrecht tegenover elkaar stonden. De moeilijkste partner in het overleg was de werkgeversorganisatie Voka. Het belang van één subsector, de drinkwatermaatschappijen met grondwaterwinningen in SBZ-Hs, woog zwaar op de debatten. In de nota bij het G-IHD-besluit werden de aandachtspunten expliciet opgesomd die 'voor een overlegpartner - met name Voka - niet helemaal bevredigend opgelost werden'. Voka betwist de noodzaak van de opmaak van IHDs, zowel G-IHDs als S-IHDs. Het Vlaams netwerk van ondernemingen gaat ervan uit dat aangemelde gebieden ook moeten beschouwd worden als zijnde in ecologisch goede staat van instandhouding. De organisatie is het tenslotte ook niet eens met de gebruikte

drempelwaarden voor die goede staat van instandhouding. Hoewel dit stuk voor stuk fundamentele bezwaren zijn, hebben de werkgevers er uiteindelijk toch voor gekozen om de intentieverklaring te ondertekenen en deel te nemen aan het verdere proces.

Twijfels

Het draagvlak wordt uiteindelijk niet bepaald door de delegaties in de overleggroep, maar door de leden of de achterban van de betrokken organisaties. De partners krijgen de kans en de financiële middelen om hun leden goed te informeren, ermee in debat te gaan en - al dan niet - te overtuigen. Ze pakten dat elk op een verschillende manier aan, maar zelfs in deze vroege fase is het duidelijk dat er veel hindernissen te nemen zijn. De landbouworganisaties richtten zich vooral tot hun bestuursleden. De werkgevers hebben een extern studie bureau ingehuurd. Natuurpunt en de organisaties van het buitengebied maken vooral gebruik van infovergaderingen.

Uit de vraagstelling en het debat tijdens de bijeenkomsten georganiseerd door Natuurpunt kwamen als grootste bekommernissen naar voren: twijfel over de goede afloop van het proces, vrees voor het terugschroeven van inspanningen buiten de SBZ-Hs (minder geld voor aankoop van nieuwe natuurgebieden buiten SBZ-Hs) en de impact op de bestaande beheerpraktijk (aanpassen van beheerplannen).

Slechte ervaringen met de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk bepalen sterk het (on)geloof in de goede afloop van het IHD-proces. Niet alleen sleept de afbakening van het VEN - waar in 1997 al over beslist werd - veel te lang aan. De laatste ronde (de zgn. afbakening van het buitengebied met de herbevestiging van agrarisch gebied) was bovendien een schoolvoorbeeld van slechte inspraak. Enerzijds werd het aangevoeld als sterk en eenzijdig gericht op de belangen van één sector (de herbevestiging van agrarisch gebied), anderzijds was het een proces waarbij de spelregels om de haverklap werden aangepast, zonder enige transparantie of rechtszekerheid. De frustraties over dat laatste waren overigens even groot bij de Boerenbond als bij Natuurpunt. Een tweede grote moeilijkheid die ervaren wordt, is de complexiteit en techniciteit van het dossier. Jarenlang was het Europees natuurverhaal ondergeschikt (en soms zelfs licht tegenstrijdig) met het Vlaams natuurbeleid. Nu het Europese beleid de bovenhand neemt, vereist dat nieuwe inzichten (minstens al een batterij nieuwe begrippen) en worden sommige bestaande praktijken en instrumenten in vraag gesteld.

Om alles uitgelegd te krijgen is naast communicatie ook vorming voorzien. Tevens wordt er tijd uitgetrokken voor discussie over de mogelijkheden en moeilijkheden rond de IHD's.

(Voorlopige) conclusies

Alle goede intenties ten spijt, blijft het IHD-proces hinkelen door een mijnenveld. Vriend en vijand lijken er zich wel van bewust dat mislukken voor niemand een optie is. Dat is wellicht anders dan bij vroegere inspraakprocessen. Maar het is uiteraard nog geen garantie voor succes. Het spook van de Groene Hoofdstructuur blijft nog steeds aanwezig in het collectieve geheugen. Er zijn wel een aantal lessen getrokken uit fouten uit het verleden waarvoor de procedures zijn aangepast. Zo zijn de verschillende partners van bij het begin bij het proces betrokken. In ruil werd wel een engagement gevraagd. Ieders rol is nu ook duidelijk gedefinieerd. Daarnaast is ervoor gezorgd dat het proces beheersbaar wordt door het op te splitsen in gefaseerde (onomkeerbare) stappen. Nog belangrijker dan de formele procedures is de houding van

BOX: Begrippen, decreten en documenten

- **Habitatrichtlijn.** Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.
- **Natuurdecreet.** Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu.
- **Wijzigingsdecreet.** Decreet van 3 april 2009 houdende interpretatie van artikel 17 en houdende wijziging van artikel 48 van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu.
- **IHD-besluit*.** Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van de daaraan verbonden instandhoudingsdoelstellingen van 3 april 2009.
- **G-IHD-besluit*.** Vlaams minister van openbare werken, energie, leefmilieu en natuur. Nota aan de leden van de Vlaamse regering. Betreft: ontwerp van besluit van de Vlaamse regering betreffende de vaststelling van gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Europees te beschermen habitats en soorten. Voorlegging voor eerste principiële vaststelling. VR2009 2905 DOC.0842.
- **Toetsingsnota*.** Agentschap voor Natuur & Bos (2008). Toetsingsnota van de wetenschappelijke toetsingscommissie betreffende de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen. S.d. (1 december 2009).
- **Intentieverklaring*.** Intentieverklaring inzake het overlegproces bij de uitvoering van het gebiedsgericht aspect van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. 30 april 2009.
- **G-IHD-rapport*.** Gewestelijke doelstellingen voor de habitats en soorten van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn voor Vlaanderen. Rapport van 08/05/2009. 669 p.

De met een * aangestipte documenten kunnen via de website van Natuur.focus (www.natuurpunt.be/focus) worden geraadpleegd.

de partners. Die maakt een andere aanpak mogelijk. Aan de onderhandelingstafel blijken vandaag compromissen mogelijk. Dat natuur en landbouw voorheen de strijdbijl al begraven hadden, heeft daar zeker toe bijgedragen. Maar de grote test moet nog komen. Pas bij de opmaak van de S-IHDs en de natuurrichtplannen zal duidelijk worden of de landbouwers, jagers en bosbouwers gerustgesteld kunnen worden en of we tegelijk voldoende natuurbeschermers aan boord kunnen houden van de mijnenveger.

Meer weten?

Voor basisinformatie over de opmaak van de instandhoudingsdoelen, zie o.a. bijdrage van B. Geertsma & J. Gysels in Natuur.blad van juni 2009: De Europese natuurdoelen. Een klare kijk op natuurbehoud (p. 14-17).

Het boek 'Europees beschermde natuur in Vlaanderen' (Decler K., 2007) geeft een volledig overzicht van de soorten en habitats die in Vlaanderen onder de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn vallen. Verkrijgbaar in de Natuur.winkel (winkel.natuurpunt.be) en in de betere boekhandel.

Summary:

GYSELS J. & GEERTSMA B. 2009. Conservation goals for species and habitats of the EU Habitats Directive in Flanders. A mid-term evaluation of the consultation process. *Natuur.focus* 8(3): 101-107. [in Dutch]

By the end of 2010 Flanders has to establish priorities for the European special protection areas and species (according to article 4.4 of the European Habitat Directive).

The drafting of the so-called conservation objectives is a participatory process with a large number of partners from government and society. Lessons have been learned from similar participatory processes, such as the delineation of the Flemish Ecological Network (VEN). The current process has been split in two phases. First, nature targets have been laid down for the territory as a whole. Now discussions are ongoing about the conservation objectives for each of the Habitats Directive Areas. The process is far from over, but a mid-term evaluation might already be useful.

AUTEURS:

Jos Gysels is hoofd van de dienst beleid van Natuurpunt. Hij is lid van de Vlaamse IHD-overleggroep en van de Strategische Adviesraad Minaraad die de IHD-nota's adviseert. Benno Geertsma is als project-medewerker bij Natuurpunt verantwoordelijk voor de communicatie en vorming rond de instandhoudingsdoelstellingen.

CONTACT:

Jos Gysels, Natuurpunt, Coxiestraat 11, B-2800 Mechelen.
E-mail: jos.gysels@natuurpunt.be
Benno Geertsma, Natuurpunt, Coxiestraat 11, B-2800 Mechelen.
E-mail: benno.geertsma@natuurpunt.be

Zie de toekomst zonnig in!

Meer weten?
openuniversiteit.be

Volg nu een **CURSUS** of volledige bachelor- of masteropleiding Milieu-natuurwetenschappen

Cursussen voor een duurzame toekomst:

- Milieubeleid: theorie en praktijk
- Duurzaam ondernemen
- Energy Analysis
- Omgevingsbeleid: analyse, evaluatie, ontwerp

Bij ons kunt u uw opleidingscheques verzilveren.

www.openuniversiteit.be

